

UN PROJECTE FALLIT PER A LA PLAÇA DEL REI, OBRA D'ISMAEL SMITH I PELAI MARTÍNEZ

PAU LLACUNA I ORTÍNEZ

La plaça del Rei és l'espai que s'origina davant del que va ser el portal de Soldevila de les terceres muralles de la ciutat.¹ També se'l coneixia com a portal de l'Àngel (se li deia de l'àngel, perquè aquesta era l'estàtua que hi havia sobre el portal i que avui es pot veure a la façana del núm. 8 de la mateixa plaça).

La primera vegada que trobem que s'esmenta aquesta plaça és l'any 1759, quan es proposa posar-hi la creu de terme anomenada de Soldevila. A la plaça s'hi va edificar una caserna d'infanteria (1764). Al segle XIX es va enderrocar el portal de Soldevila i l'any 1822 s'hi va instal·lar una primera font.

LA FONT DEL REI NEPTÚ

La font del rei Neptú, que avui continua existint i dona nom a la plaça, representa la culminació històrica del gran esforç que va fer la ciutat per portar l'aigua des de l'Espelt.² És obra de l'escultor

Damià Campeny,³ sobre un projecte de Francesc Vallès, i es va inaugurar l'11 de juny de 1832.

Inicialment estava situada al mig de la plaça i, quan es va enderrocar la caserna d'Infanteria (1906), va quedar en un cantó, ja que l'espai resultant era més gran i es va desplaçar el centre de la plaça.

INTENTS DE NOVA URBANITZACIÓ

El primer intent d'urbanitzar la nova plaça és del 1908.⁴ L'Ajuntament ho va aprovar i va justificar dient que la font havia quedat desplaçada. Aquesta urbanització no es va portar a terme, ja que, dos anys més tard, el 1910, es va insistir en el mateix tema,⁵ per bé que tampoc no va fructificar.

L'any 1920 es van col·locar llambordes a la plaça.⁶ En aquells anys es van empedrar la majoria de carrers de la ciutat, de manera que no va suposar cap urbanització especial.

1. Joan Segura, *Historia d'Igualada*, Barcelona: Eugeni Subirana, 1908, vol. 2, p. 272.

2. La portada d'aigües de l'Espelt, anomenada també Aqüeducte de l'Espelt, té els seus inicis en el segle XVII, però podem dir que de fet l'obra comença a principis del segle XIX, l'any 1807. L'any 1821, l'aigua arriba ja a la plaça de l'Enxub i el 1832 n'hi ha la culminació amb la inauguració de la font de la plaça del Rei. Vegeu Joan Martí i Figueres, «L'Aqueducte de l'Espelt», *Miscellanea Aqualatensis/2*, Igualada: CECl, 1974.

3. Damià Campeny i Estrany (Mataró, 1771 – Barcelona, 1855) és un escultor neoclàssic. Becat, va viatjar a Roma per ampliar els seus estudis. Va ser professor de la Llotja. Entre les seves obres cal destacar l'estàtua *Lucrècia i la Font del Vell* de Barcelona. Vegeu Carlos Cid, *La vida y la obra del escultor neoclàssic catalán Damià Campeny i Estrany*, Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 1978.

4. ACAN-AMI, Llibre d'actes de 1908-1910, 23R.

5. ACAN-AMI, Llibre d'actes de 1908-1910, 196V.

6. ACAN-AMI, Llibre d'actes de 1920-1921, 31V.

El veritable intent d'urbanització de la plaça va ser l'any 1930,⁷ quan Pere Borràs i Estruch va explicar en una sessió de l'Ajuntament que l'associació dels Amics de l'Art Vell estava disposada a fer un projecte per a la plaça del Rei i que l'arquitecte Pelai Martínez i Paricio estava disposat a fer-ho gratuïtament.⁸

Un dies més tard, en una altra sessió, va explicar que l'arquitecte esmentat, junt amb un artista —del qual no va dir el nom— havia visitat la plaça per fer-hi un projecte.⁹

En el programa de la Festa Major d'aquell mateix any (1930) s'inclou, en les pàgines centrals, un extens article sobre la importància de l'aigua per a la ciutat.¹⁰ Aquest article, en el seu últim paràgraf, presenta el projecte de què havia parlat Pere Borràs i Estruch en les sessions de l'Ajuntament.

7. ACAN-AMI, Llibres d'actes de la Comissió Municipal Permanent 1929-1920, 44V.

8. Pere Borràs i Estruch (Igualada, 1887-1953) va portar una intensa vida cultural i comercial. Va participar en moltes publicacions igualadines. També va ser dibuixant. Com a primer tinent l'alcalde, l'any 1930 va organitzar el primer festival d'aviació de la ciutat. Va organitzar l'exposició de Belles Arts a l'Ateneu durant la Festa Major de l'any 1907, en la qual van participar els principals pintors de Catalunya. President dels Amics de l'Art Vell, membre fundador de l'Arxiu Fotogràfic Municipal i membre fundador del CECL. Vegeu M. Antònia Bisbal i Sendra i M. Teresa Miret i Solé, *Diccionari Biogràfic d'Igualadins*, Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1986, p. 39.

L'associació Amics de l'Art Vell va ser fundada a Barcelona el 1929, amb l'objectiu de defensar i restaurar el patrimoni artístic de Catalunya. Va ser patrocinada per Feliu Elias i promoguda per les entitats barcelonines Círcol Artístic, Ateneu Barcelonès, Centre Excursionista de Catalunya i Foment de les Arts Decoratives. Presidit per Pere Bosch i Gimpera, el comitè de direcció va estar integrat, entre d'altres, per Cèsar Martinell, Manuel Trens, Feliu Elias i Ramon Puig. La seva activitat es va centrar, al principi, en l'elaboració de denúncies i informes tècnics, i en obres de restauració, dirigides, en molts casos, pels arquitectes Jeroni Martorell i Cèsar Martinell (resum extret de www.enciclopedia.cat).

9. ACAN-AMI, Llibres d'actes de la Comissió Municipal Permanent 1929-1930, 50V-51R.

10. *El servei d'aigües*, Festa Major de l'any 1930.

L'article fa una reflexió sobre la importància de la font de la plaça, i de l'esforç que va fer la ciutat per construir-la. Reclama que l'Ajuntament també el faci ara i demana «assistència moral i material dels veïns d'Igualada per aprofitar oferiments nobles que han fet l'arquitecte Pelagi Martínez i l'artista Ismael Smith per procedir a una nova disposició de la Font del Rei, que donaria millor sentit harmònic a la Pl. de l'Àngel».

En aquest mateix programa, i a tota pàgina, hi ha l'esbós del projecte signat per Ismael Smith i Marí l'any 1930.

QUI EREN MARTÍNEZ I PARICIO I ISMAEL SMITH?

Tant l'arquitecte Pelai Martínez com l'artista Ismael Smith —pintor-escultor, entre moltes altres disciplines— eren aleshores dos personatges influents en el moviment del noucentisme català.

Pelai Martínez i Paricio (Figueres, 1898-1978) va ser l'arquitecte més jove de l'Estat en el seu moment. Una de les seves obres més representatives va ser el Palau de les Arts Gràfiques —després Museu Arqueològic— per a l'Exposició Internacional del 1929, a Barcelona, una obra de clares referències clàssiques que alguns han qualificat de brunelleschiana.¹¹

Per la seva banda, Ismael Smith i Marí (Barcelona, 1886 - Nova York, 1972), pintor, escultor, dissenyador d'arts gràfiques, etc., va tocar moltes disciplines artístiques. És un dels personatges clau en el noucentisme, per bé que no ha estat reconegut fins fa ben poc. Tampoc no va tenir un gran reconeixement en el seva pròpia època, com diu Josep Casamartina i Prassols: «Quan treballava de valent durant les dues primers dècades del segle XX, a penes va tenir col·leccionistes i marxants».¹²

11. www.enciclopedia.cat.

12. Josep Casamartina i Prassols, *Catàleg de l'exposició «Ismael Smith-Barcelona, París, Nova York»*, Barcelona: Palau Antiguitats, 2018.

Eugeni d'Ors va dir d'ell, el 1906, que era el primer noucentista.¹³ Va treballar a Barcelona, París i Nova York i va estar en contacte inicialment amb Casas, Rusiñol i Utrillo. Anys més tard, ja a París, va conèixer Pablo Picasso i, a «l'inrevés que altres noucentistes catalans, com ara Feliu Elias, que va ser un acèrrim defensor de la tradició, Smith no va blasmar de la modernitat, fins i tot la va practicar una mica, a la seva manera».¹⁴

EL PROJECTE

El projecte que podem veure en el programa de la Festa Major de l'any 1930 ens presenta un conjunt estèticament unificat i amb la font del Rei Neptú com a element a destacar. A diferència de les idees que s'havien expressat anteriorment en el si del govern de la ciutat, no preveu el desplaçament de la font al centre, sinó que la deixa on es troba, i dibuixa un recinte rectangular amb formes corbades als extrems i tot emmarcat amb una barana baixa que té diverses portes d'accés.

La font està més alçada per ressaltar-la, amb un pendent a quatre vessants que origina un parell de graons per accedir-hi. Hi ha alguns elements de jardineria, com xiprers retallats. Les entrades estan flanquejades per pilons acabats amb una esfera.

Com ja havia fet en altres projectes de la seva vida, Pere Borràs i Estruch aportava a la ciutat artistes de vàlua incontestable amb els quals estava en contacte.¹⁵ Si el projecte hagués tirat endavant —no sé per què no va ser així—, hauria unificat en el mateix espai l'obra de tres artistes de renom en la història de l'art a Catalunya: Damià Campeny, Pelai Martínez i Ismael Smith.

13. *Ibidem*.

14. *Ibidem*.

15. Caldria fer un estudi del que va representar Pere Borràs i Estruch per a la cultura igualadina del començament del segle XX.

PAU LLACUNA I ORTÍNEZ (Igualada, 1952). Va estudiar història de l'art i ha estat gestor cultural. Actualment està jubilat. És fundador i membre del consell de redacció de la *Revista d'Igualada*.